

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.korpo.pol.pl/cbos>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: cbos@pol.pl

BS/142/127/94

POLACY O ZAGROŻENIACH DLA ŚWIATA

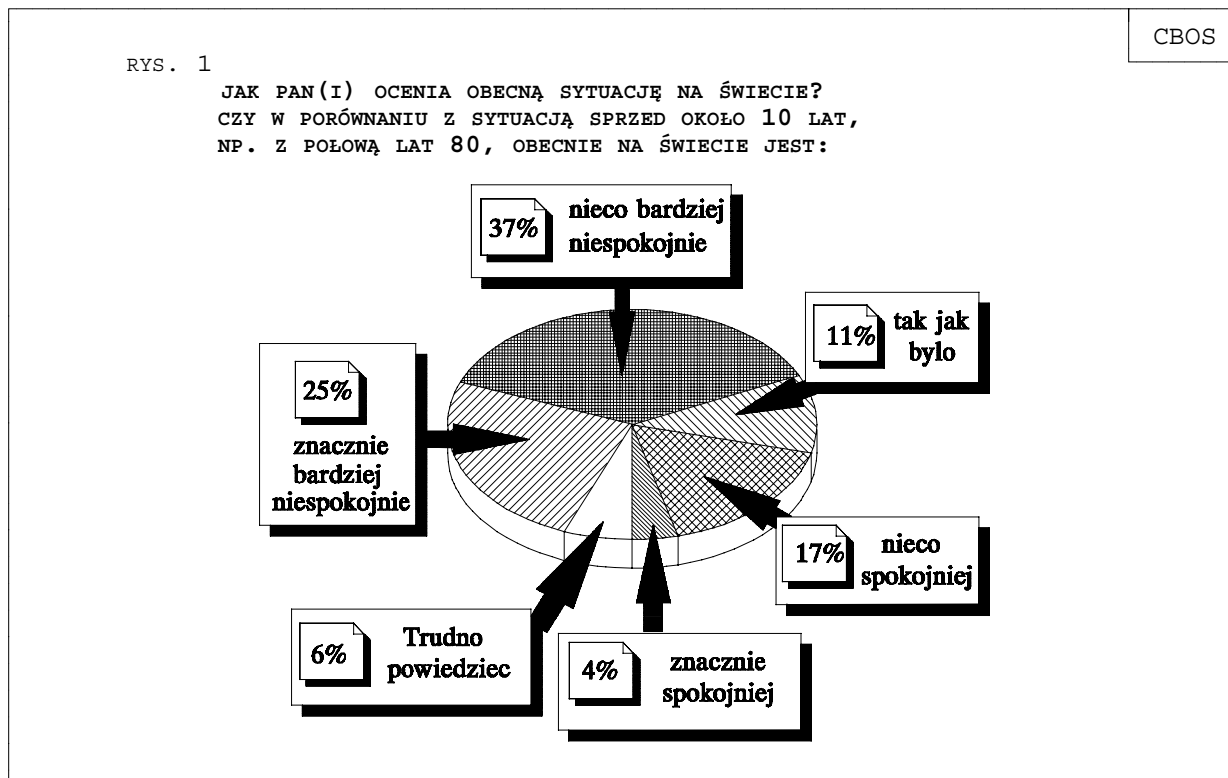
KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, SIERPIEŃ '94

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

W ciągu minionych pięciu lat zmienił się radykalnie układ sił na świecie. Nie istnieją już dwa konfrontacyjne bloki militarne, których wzajemne stosunki określały stopień zagrożenia wojną światową. Pojawiły się natomiast na nie spotykaną poprzednio skalę konflikty regionalne oraz napięcia i wojny domowe w różnych częściach świata.

Jak Polacy postrzegają tę nową sytuację? Czy mają poczucie większego spokoju i bezpieczeństwa? Czy w konfliktach, o których nieustannie donoszą środki masowego przekazu, widzą zagrożenie pokoju na świecie? Te sprawy były m.in. tematem corocznego sondażu CBOS poświęconego sprawom międzynarodowym¹.

¹ Sondaż "Świat wokół nas" (7) zrealizowano w dniach 23 - 27 czerwca '94 na reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski (N=1157).

Wśród badanych zdecydowanie przeważa przekonanie, że na świecie jest obecnie bardziej niespokojnie niż przed laty, kiedy istniał podział na dwa bloki militarne. Przekonanie to utrzymuje się na zbliżonym poziomie od trzech lat, jednak w bieżącym roku zmniejszyła się nieco liczba badanych, którzy oceniają, iż obecna sytuacja międzynarodowa stwarza większe zagrożenia niż ta z lat osiemdziesiątych.

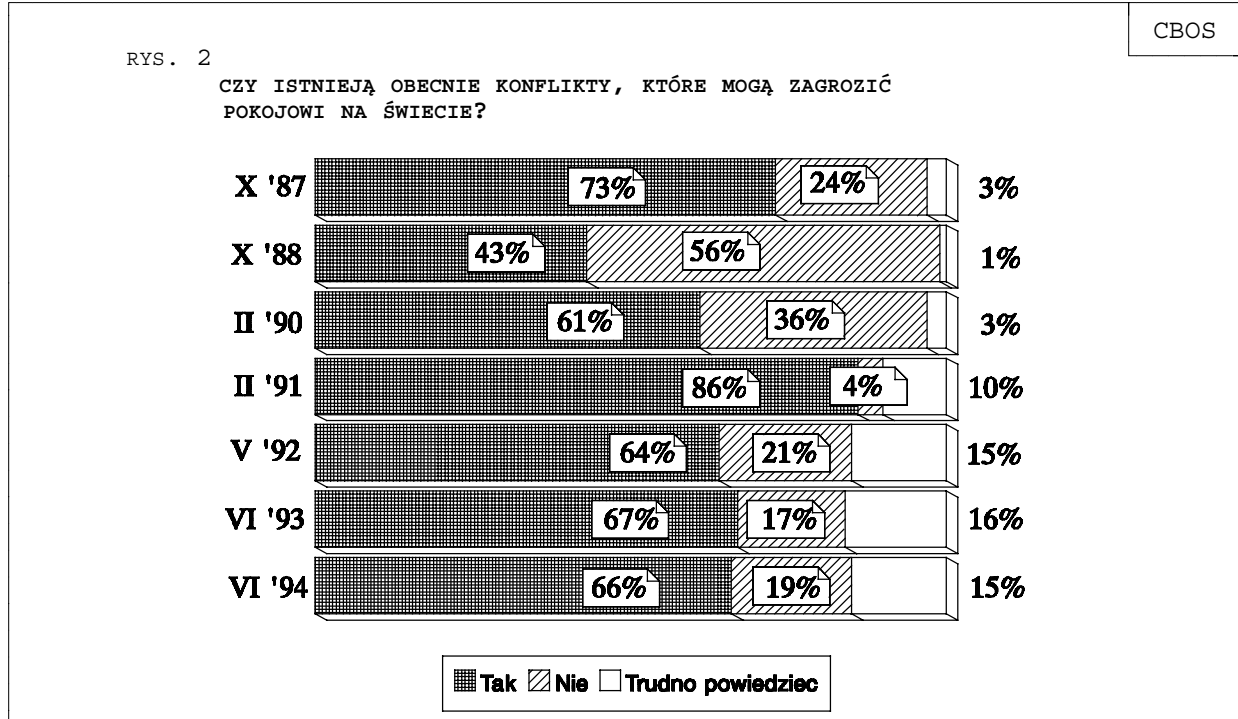
Tabela 1

w procentach

Ocena	Wskazania respondentów wg terminów badań		
	maj '92	czerwiec '93	czerwiec '94
Znacznie spokojniej	3	3	4
Nieco spokojniej	13	13	17
Tak jak było	9	8	11
Nieco bardziej niespokojnie	34	37	37
Znacznie bardziej niespokojnie	35	32	25
Trudno powiedzieć	6	7	6

Charakterystyczne, że ludzie deklarujący duże zainteresowanie polityką częściej od pozostałych wyrażają przekonanie, że obecnie na świecie jest mimo wszystko spokojniej. Podobne zdanie mają uczniowie, studenci i w ogóle respondenci najmłodsi, a więc ci, którzy w okresie przyjętym za punkt odniesienia byli jeszcze dziećmi.

Ogólnie jednak poczucie spokoju bądź niepewności w skali globalnej wynika z oceny istniejących konfliktów lokalnych. Świadczą o tym odpowiedzi na pytanie o możliwość konfliktu światowego udzielane w ciągu minionych siedmiu lat.

Okazuje się, że tylko w roku 1988 opinia publiczna w znaczącym stopniu uwierzyła, iż zakończenie konfrontacji supermocarstw oddała niebezpieczeństwo konfliktu globalnego. Jednak już od roku 1990 poczucie zagrożenia konfliktem światowym stabilizuje się, obejmując około dwóch trzecich badanych. Dane dla roku 1991 należy uznać za nietypowe ze względu na termin badania - przypadł on akurat w czasie bardzo eksponowanej w środkach przekazu wojny w Zatoce Perskiej, której sugestywny obraz wywoływał zapewne duże poczucie zagrożenia.

Odpowiedzi, że nie istnieją takie konflikty, które mogłyby zagrozić pokojowi na świecie, udzielają najczęściej uczniowie i studenci (ale już nie ogół młodzieży). Poczucie zagrożenia natomiast jest największe wśród ludzi z wyższym wykształceniem, inteligencji i pracowników umysłowych.

Potencjalne źródła konfliktu światowego

Badani, którzy dostrzegali konflikty mogące zagrozić pokojowi na świecie, proszeni byli także o ich wymienienie.

W roku 1987 najwięcej osób (62% tej grupy, co odpowiada 45% ogółu ankietowanych) upatrywało zagrożenia w wojnie iracko-irańskiej. Na drugim miejscu znalazł się konflikt palestyński (20% wskazań, 15% ogółu). Inne ogniska zapalne wymieniane były sporadycznie.

W roku 1988 zagrożenie pokoju światowego dostrzegało najmniej osób (poniżej połowy badanych). Wśród nich największy niepokój budził konflikt palestyński (38%), Zatoka Perska zesza już na drugi plan, ale nadal wskazywało ją 18% tej części pytanych.

W lutym '90 - co ciekawe - największego zagrożenia badani upatrywali w odbywającym się wówczas procesie jednoczenia Niemiec. Mimo koncyliacyjnego przebiegu tego procesu, 54% respondentów dostrzegających zagrożenie pokoju światowego (odpowiada to 34% ogółu badanych) wskazało problem niemiecki jako sprawę mogącą doprowadzić do konfliktu światowego. Co więcej, 11% obawiających się takiego konfliktu (7% ogółu) wymieniało problem zachodnich granic Polski jako zagrożenie pokoju. Równocześnie pojawił się niepokój związany z sytuacją w Związku Radzieckim. Ten obszar jako potencjalne źródło konfliktu światowego znalazł się na drugim miejscu, uzyskując 39% wskazań (25% ogółu badanych). **Rok 1991**

jak już wspomniano, zdominowany był przez wojnę w Zatoce Perskiej - wymieniło ją 83% ankietowanych dostrzegających możliwość konfliktu światowego (73% ogółu). Równocześnie rosło poczucie zagrożenia sytuacją w ZSRR - 57% ogółu respondentów dostrzegało w niej niebezpieczeństwo dla pokoju światowego (64% liczących się z możliwością konfliktu światowego).

W roku 1992 ankietowani wskazywali dwa potencjalne źródła zagrożenia dla świata: sytuację w (wówczas już byłym) ZSRR - 58% (37% ogółu) oraz Jugosławię - 53% (34% ogółu).

W roku ubiegłym na czoło zagrożeń wysunął się konflikt w b. Jugosławii - 71% wskazań (48% ogółu badanych). Na drugim miejscu wymieniano sytuację w b. ZSRR (40% wskazań, 27% ogółu).

Wreszcie rok bieżący - połowa wskazań to b. Jugosławia (34% ogółu ankietowanych). Na drugim miejscu nadal znajdują się konflikty w b. ZSRR (26%, 17% ogółu). Aktualna w momencie realizacji badania sprawa broni atomowej w Korei Północnej sprawiła, że Koreę jako prawdopodobne ognisko konfliktu światowego wskazało 17% odczuwających zagrożenie, co odpowiada 11% ogółu ankietowanych.

Warto zwrócić szczególną uwagę na to, jak w ciągu tych siedmiu lat kształtowało się poczucie zagrożenia dla pokoju światowego wynikające z sytuacji na terenie b. ZSRR. Przytoczymy te dane jeszcze raz:

<u>Termin badania</u>	<u>Odsetek ogółu badanych</u>
- październik '87	-
- październik '88	2
- luty '90	25
- luty '91	57
- maj '92	37
- czerwiec '93	27
- czerwiec '94	17

Największy lęk budziła sytuacja w ZSRR na niespełna rok przed oficjalnym rozpadem tego państwa, w zimie 1991 roku. W latach następnych poczucie zagrożenia z tej strony systematycznie maleje, choć nadal jest stosunkowo duże. W bieżącym roku konflikty na tym terenie nadal zajmują drugie miejsce wśród potencjalnych ognisk zapalnych.

Najważniejsze problemy na świecie

O tym, że mimo zmienionej sytuacji poczucie zagrożenia konfliktem globalnym jest nadal silne w naszym społeczeństwie, świadczą pośrednio także odpowiedzi na pytanie, jakie problemy stojące przed światem badani uważają za najważniejsze. Pytanie to zadano po raz pierwszy w roku 1987, a następnie - począwszy od roku 1992 - corocznie².

---

² Każdorazowo było to pytanie otwarte, tzn. badani sami formułowali odpowiedzi.

W roku 1987 wśród problemów światowych najczęściej (52% ogółu badanych) wymieniano rozbrojenie i zaprzestanie wyścigu zbrojeń. Na drugim miejscu (41%) znalazły się sformułowania ogólnie dotyczące pokoju, świata bez wojen. W dalszej kolejności wymieniano: problemy wyżywienia ludzkości, likwidację głodu na świecie (18%), likwidację broni jądrowej (13%) i problemy związane z ochroną środowiska naturalnego (7%).

W roku 1992 w odpowiedziach badanych akcenty rozłożone już były inaczej. Nadal na pierwszym miejscu znajdowały się problemy ograniczenia zbrojeń i ogólnie "zachowania pokoju", ale wymieniane łącznie już tylko przez 34% respondentów. Drugie miejsce zajęły kwestie związane z ochroną środowiska (24%), na trzecim zaś (21%) znalazły się wypowiedzi kładące nacisk na "spokój" na świecie, wygaszenie konfliktów regionalnych, wewnętrznych, narodowościowych itp. W dalszej kolejności pojawiły się problemy głodu i nędzy na świecie, dysproporcji rozwoju (15%). Radykalnie spadła częstość wymieniania problemów związanych z bronią jądrową (4%), pojawił się natomiast nie występujący poprzednio problem bezrobocia (4%).

Rok później jeszcze mniej osób wymieniało "pokój na świecie" w kategoriach ogólnych (25%). Niemal tyle samo badanych (24%) zwróciło uwagę na wygaszenie konfliktów regionalnych ogólnie, a co dziesiąty ankietowany za najważniejszy problem świata uznał konflikt w Bośni. Na problemy ochrony środowiska wskazało 20% badanych. W dalszej kolejności znalazły się problemy: głodu i dysproporcji rozwoju (14%) oraz bezrobocia (6%). Broń atomową wskazał tylko 1% ogółu respondentów.

W roku bieżącym za najważniejszy problem ponownie uznano "pokój" w sensie ogólnym (34%), na drugim miejscu - "spokój" i wygaszenie konfliktów lokalnych (21%). Spadła częstość wskazywania w tym kontekście konfliktu w Bośni (6%). Na trzecim miejscu znalazły się problemy głodu i nędzy na świecie (18%). Rzadziej niż w poprzednich latach (13%) wymieniano problemy ochrony środowiska, częściej natomiast - bezrobocie (10%)³.

---

³ W momencie realizacji badania problem Rwandy nie przybrał jeszcze tak dramatycznych rozmiarów, w związku z czym nie znalazł się wśród wskazywanych problemów.

Mimo radykalnej zmiany układu sił na świecie i nieistnienia przeciwstawnych bloków militarnych, nadal dość powszechne jest poczucie zagrożenia pokoju światowego, obawa przed konfliktem globalnym. Niemal zupełnie nie występuje natomiast lęk przed konfliktem nuklearnym. W poprzednich latach najczęściej wymienianym problemem było rozbrojenie, zaprzestanie wyścigu zbrojeń. Obecnie w wypowiedziach ankietowanych dominują sprawy związane z wygaszeniem konfliktów regionalnych.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. bielsko-podlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Jak Pan(i) ocenia obecną sytuację na świecie? Czy w porównaniu z sytuacją sprzed około 10 lat, np. z połową lat 80, obecnie na świecie jest:

(%)

	spokojniej	tak jak było	niespokojniej	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	21	11	62	6	1157
Płeć					
Mężczyźni	28	11	58	4	499
Kobiety	16	11	65	7	658
Wiek					
do 24 lat	30	14	49	7	141
25-34	19	9	66	6	166
35-44	18	10	67	4	283
45-54	18	13	64	6	195
55-64	23	12	59	5	164
65 lat i więcej	22	10	60	8	206
Miejsce zamieszkania					
Wieś	21	17	56	6	439
Miasto do 20 tys.	14	10	70	6	126
od 21 do 100 tys.	26	7	61	6	211
101-500 tys.	17	8	70	5	218
501 tys. i więcej mieszk.	25	8	63	4	162
Region					
Północny	24	8	59	9	158
Zachodni	22	4	67	7	121
Środkowozachodni	17	13	65	5	173
Środkowy	17	10	65	7	208
Wschodni	22	11	61	7	111
Południowo-wschodni	26	18	54	2	183
Południowo-zachodni	22	12	62	4	204
Wykształcenie					
Podstawowe	19	13	60	8	426
Zasadnicze zawodowe	21	9	65	5	293
Średnie	22	11	61	5	359
Wyższe	24	9	65	3	79
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	20	12	66	2	61
Prac. umysł. niż. szczebla	21	9	67	4	103
Pracownicy fiz.- umysł.	22	10	58	10	67
Robotnicy wykwalifikowani	21	2	74	3	111
Robotnicy niewykwalifik.	12	14	72	3	72
Rolnicy	10	17	69	4	81
Prywatni przedsiębiorcy	17	9	69	5	44
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	23	12	59	7	401
Uczniowie i studenci	37	17	35	10	55
Bezrobotni	23	18	54	6	87
Gospodynie domowe i inni	23	7	63	8	69
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 750 tys. zł	21	17	55	7	167
750 tys. - 1249 tys.	17	14	62	6	263
1250 tys. - 1749 tys.	24	7	62	6	218
1750 tys. - 2249 tys.	23	13	60	5	206
2250 tys. i powyżej	23	8	65	5	275
Ocena własnych war. mater.					
Złe	16	13	66	5	546
Średnie	23	11	58	7	424
Dobre	32	6	59	3	187
Zainteresowanie polityką					
Duże	34	10	52	4	119
Średnie	21	11	65	3	446
Małe lub żadne	18	12	62	8	592
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	30	11	53	6	52
Raz w tygodniu	18	14	61	7	683
Kilka razy w roku	25	6	66	4	272
W ogóle nie uczestniczy	25	6	64	5	148
Poglądy polityczne					
Lewica	22	9	67	2	241
Centrum	19	15	64	2	344
Prawica	34	7	54	4	194
Trudno powiedzieć	16	11	61	12	378

Tabela 2. Czy istnieją obecnie konflikty, które mogą zagrozić pokojowi na świecie?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	66	19	15	1157
Płeć				
Mężczyźni	65	24	12	499
Kobiety	67	16	18	657
Wiek				
do 24 lat	71	19	11	141
25-34	76	13	11	166
35-44	69	18	14	283
45-54	68	21	11	195
55-64	57	20	24	164
65 lat i więcej	55	24	21	206
Miejsce zamieszkania				
Wieś	61	18	21	439
Miasto do 20 tys.	75	11	13	126
od 21 do 100 tys.	64	24	11	211
101-500 tys.	67	18	15	218
501 tys. i więcej mieszk.	71	21	8	162
Region				
Północny	67	16	17	158
Zachodni	65	22	13	121
Środkowozachodni	67	14	19	173
Środkowy	65	18	16	208
Wschodni	71	18	11	111
Południowo-wschodni	65	20	15	183
Południowo-zachodni	63	24	14	204
Wykształcenie				
Podstawowe	55	21	24	426
Zasadnicze zawodowe	70	19	11	293
Średnie	71	18	11	359
Wyższe	81	16	3	79
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	80	14	5	61
Prac. umysł. niż. szczebla	81	12	7	103
Pracownicy fiz. - umysł.	56	26	18	67
Robotnicy wykwalifikowani	67	19	14	111
Robotnicy niewykwalifik.	69	18	13	72
Rolnicy	62	24	14	81
Prywatni przedsiębiorcy	72	16	11	44
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	59	21	20	401
Uczniowie i studenci	58	32	10	55
Bezrobotni	64	15	21	87
Gospodynie domowe i inni	76	11	12	69
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 750 tys. zł.	58	17	24	167
750 tys. - 1249 tys.	67	20	13	263
1250 tys. - 1749 tys.	67	17	16	218
1750 tys. - 2249 tys.	64	20	16	206
2250 tys. i powyżej	69	20	11	275
Ocena własnych war. mater.				
Złe	65	19	16	546
Średnie	66	18	16	424
Dobre	67	23	10	187
Zainteresowanie polityką				
Duże	68	28	4	119
Średnie	72	16	12	446
Małe lub żadne	60	19	20	592
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	44	16	40	52
Raz w tygodniu	68	17	15	683
Kilka razy w roku	64	23	14	272
W ogóle nie uczestniczy	67	21	12	148
Poglądy polityczne				
Lewica	73	19	8	241
Centrum	69	19	11	344
Prawica	75	18	7	194
Trudno powiedzieć	53	19	28	378